

2005. aasta arheoloogiliste välitööde tulemused

Results of archaeological fieldwork in 2005

Reinhard JONHANSON and Martin YULIN

Archaeological excavations at Jägala Hillfort

Arheoloogilised välitööd Jägala hüüdnägil

Andres THAURI and Kristina JONHANSON

Archaeological research on Käraste, Mätsküla and Karkla hillforts

Arheoloogilised välitööd Käraste, Mätsküla ja Karkla hüüdnägil

Julius LÄH and Margat LÄHEMAN

New investigations at Sassi hillfort of 2005-2006 in Kõrre

Uus uuritud Põhja-Eesti hõimuhüüdnägi Kõrre loomas

Margo KORSJA, Julius LÄH, Karin TÄRRE and Ülle TAMLA

Ringwall enclosure of Laps in Pärnu linn Southern Harbours

Laps linnuseküllise arheoloogilised välitööd

Det HANSEN

Über die Herkunft der Neolithischen Kultur

Neoliitilise kultuuri päritolu

Reinhard JONHANSON

Excavations on the coast of Pühjaku and Mõniste

Arheoloogilised välitööd Pühjaku ja Mõniste loomas

Margo KORSJA

Archaeological investigations on the coast of Puhkuse

Arheoloogilised välitööd Puhkuse loomas

Margo KORSJA and Margo KORSJA

Archaeological investigations in the surroundings of Kõrre

Arheoloogilised välitööd Kõrre loomas

Andres THAURI and Ülle TAMLA

Archaeological investigations carried out by the University of Tartu

Arheoloogilised välitööd Tartu ülikooli poolt

Julius LÄH and Ülle TAMLA

Archaeological investigations at Lai Street in Tartu

Arheoloogilised välitööd Lai tänaval Tartus

Julius LÄH and Ülle TAMLA

Archaeological investigations at Lai Street in Tartu

Arheoloogilised välitööd Lai tänaval Tartus

Julius LÄH and Ülle TAMLA

Archaeological investigations at Lai Street in Tartu

Arheoloogilised välitööd Lai tänaval Tartus

**ARHEOLOOGILISED
VÄLITÖÖD
EESTIS**

**ARCHAEOLOGICAL
FIELDWORK
IN ESTONIA**

2005

Koostanud ja toimetanud
Ülle Tamla

Muinsuskaitseamet
Tallinn 2006

© 2006 Muinsuskaitseamet
Uus 18, Tallinn 10111, Eesti
National Heritage Board
Uus 18, Tallinn 10111, Estonia

Esikaas: Hilisviikingiaegne kõrva- või oimurõngas.
Rekonstruktsioon 2005. a. avastatud Ubina hõbeaardes
sisalduva fragmendi põhjal. Joonistanud Kersti Siitan.
Cover: Earring or temple ornament from Late Viking Age.
Reconstruction based on the fragment from the silver board
of Ubina discovered in 2005. Drawing by Kersti Siitan.

Tagakaas: Tartust Tähtvere tänavalt 2005. a. leitud 15. saj.
haruldase savikannu kild.
Back cover: Fragment of stoneware goblet from the 15th century.
Stray find from Tartu, Tähtvere Street in 2005.

Toimetuskolleegium:

Ants Kraut
Erki Russow
Toomas Tamla
Ülle Tamla
Kalev Uustalu
Heiki Valk

Uus 18, Tallinn 10111, Eesti
e-mail: info@muinas.ee

Kujundus ja küljendus:

Jaana Kool

ISSN 1406-3972

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU
SUNDFASEMLAR

Ants KRAUT

*Muinsuskaitseamet, Uus t. 18, 10111 Tallinn, Eesti
ants.kraut@muinas.ee*

Viimasel viiel aastal keskendus Muinsuskaitseameti töö arheoloogiamälestiste kaitse vallas muististe asukoha digitaalsele kindlaksmääramisele ja sellekohase informatsiooni kõigile kättesaadavaks tegemisele. 1997. aastal alustatud ettevõtmine on tänaseks praktiliselt lõpule viidud ja kultuurimälestiste riiklikku registrit saab kasutada nüüd ka internetis. Muinsuskaitseameti registriosakonnas, mida juhatab arheoloog Urve Russow, valmis koostöös Maa-ametiga alus digitaalsele andmebaasile, mille kaudu on internetipõhiselt võimalik näha ja töödelda mälestistega seotud kõiki andmeid ja toiminguid. Kui tavakasutaja käsutuses on mälestiste koond- ja asukohaandmed ning päringuvõimalused liigiti ning katastriüksuste järgi, siis nn. virtuaalkontoris paiknevale kaardimaterjalile pääsevad ligi üksnes Muinsuskaitseameti volitatud ametnikud. Nüüdisajal käib lubade, kooskõlastuste, kaitsekohustuste teatiste jms. koostamine, töötlemine ja väljastamine samuti läbi interneti ja sellest tulenevalt saab Muinsuskaitseamet edastada teavet mälestiste olemasolust ja nendega kaasnevatest kitsendustest varasemast märksa kiiremini. See omakorda aitab ennetada planeerimisvigu ning väldib teadmatusel põhjustatud muististe kahjustamist. Kaitsealuste muististe kohta kogutud andmete täpsust aitab oluliselt parandada Kultuuriministeeriumi rahalisel toel Muinsuskaitseametile soetatud kaasaegne mõõtmistehnika: GPS-tehnoloogial (*Global Positioning System*) põhinevad seadmed (ProMark 2), mis võimaldavad läbi liikuvjaama ja riikliku geoinfovõrgu kinnispunktide teha mõõdistusi kuni 1 cm täpsusega. Mõõtmistulemused sisestavad Maa-ameti kaardiandmebaasi (põhikaardile) kaks arheoloogi – geoinfospetsialist Kalle Lange ning vaneminspektor Armin Rudi. Mälestiste asukoha kontrollimiseks ning info salvestamiseks on maakonnainspektorite käsutuses GPS-seadmed, mis võimaldavad muistist tuvastada 3 m täpsusega.

2006. aasta alguseks oli riigi kaitse all 6566 arheoloogiamälestist, millele lisanduvad kuni kuueks kuuks ajutise kaitse saanud 4 objekti ning 116 arvele võetud muistist. Arheoloogide ja nende abiliste poolt hiljuti avastatud muistised tunnistatakse mälestiseks kultuuriministri käskkirjaga vastavalt asjade kaitse alla võtmise korrale: iga muistise kohta peab olema koostatud kirjeldus ja ekspertiisiakt, mille on läbi vaadanud arheoloogiamälestiste ekspertnõukogu ja muinsuskaitse nõukogu, kes ühtlasi teevad ministrile ettepaneku objekti mälestiseks tunnistamiseks.

Alates 2004. aastast on pööratud suurt tähelepanu juba varem kaitse alla võetud muististe kaitsevööndite kindlaks määramisele ja kehtestamisele. Nimelt oli 1970.

aastate alguses arheoloogide poolt koostatud teaduslikes passides muististe kaitsevööndite laius (5–100 m) määratud sõltuvalt mälestise liigist. Selleks, et kindlustada muistise ja tema ümber kujunenud ajaloolise kultuurmaastiku säilimine ja ühtlasi tagada muinsuskaitsetele võimalus sekkuda maastikku ohustavate protsesside reguleerimisse, on alates 2005. aastast hakatud üle minema oluliselt laiemate kaitsevööndite kehtestamisele. Nende arheoloogiamälestise puhul, kus piisab 50 m laiusest muinsuskaitseadusega sätestatud kaitsevööndist, seda eraldi õigusaktiga ei kehtestata. Esialgsete hinnangute põhjal moodustab niisuguste muististe hulk umbes poole kõigist kaitsealustest mälestistest. Püüeldakse ka selle poole, et lähestikku paiknevate eriliigiliste mälestiste (näit. arheoloogia-, ehitus- ja ajaloomälestised) juures määratakse võimaluse korral ühine kaitsevöönd. Seal kehtivad kitsendused on seaduses ammendavalt loetletud ja konkreetseid leeven-dusi saab neis teha omanikule koostatavas kaitsekohustuse teatises.

Kogu mälestiste kohta käiv ulatuslik dokumentatsioon (sh. load, kooskõlastused, kirjavahetus, foto- ja plaanimaterjal) salvestatakse nüüd interneti kaudu. See tagab informatsiooni ühtlase ja kiire leviku nii üle riigi töötavatele paikkondlikele muinsuskaitse inspektoritele kui ka laiemalt üldsusele. Järk-järgult toimub varasemate infokandjate digitaliseerimine.

Arheoloogiamälestise säilimise seisukohast on olulise tähtsusega uurimislubade väljaandmine, kuna nende alusel tehtavate kaevamistega muistis enamasti kaob või muutub suuresti selle maastikuline välimus. Kuna arheoloogiliste kaevamistega saadud teave talletatakse leidude ja aruannetena, on oluline uute kaevamislubade väljaandmisel jälgida nende laekumist. Aastail 2001–2005 on Muinsuskaitseamet ja Tallinna Kultuuriväärtuste Ameti muinsuskaitse osakond andnud lube arheoloogilisteks uuringuteks, järelevalvetöödeks ja maastikuinspektsioonideks järgmiselt:

aasta	arheoloogilised uuringud	arheoloogiline järelevalve	maastiku inspekteerimine
2001	33	28	2
2002	49	36	4
2003	42	134	4
2004	76	42	2
2005	64	49	6

2001 – 2005 MA arhiivi laekunud uurimistööde aruanded:				
2001	2002	2003	2004	2005
53	61	64	73	68

Aruannetega on võimalik tutvuda Muinsuskaitseametis Tallinnas Pikk t. 2; Tallinna linnas toimunud arheoloogiliste uuringute aruanded asuvad Tallinna Kultuuriväärtuste Ameti arhiivis aadressil Raekoja plats 12.

Õigusaktide kaasajastamise protsessis on oluline märkida muinsuskaitsealade uute põhimääruste ja piiride kehtestamist. Käesolevaks ajaks hõlmavad 12 muinsuskaitseala ajaloolisi linnasüdameid, kus ehitus- ja kaevetöid võib üldjuhul teha vaid siis, kui viiakse läbi arheoloogilised uuringud ja järelevalve. Uuendamisjärge ootab Rebala muinsuskaitseala põhimäärus. Teravaim õiguslikku reguleerimist vajav teema seondub metalldetektorite (elektrooniliste seirevahendite) kasutamisega mälestistel ning eriti ja eraldi just maastikel, mis potentsiaalselt sisaldavad arheoloogilist jm. kultuuriloolist informatsiooni. Metalldetektorite illegaalne või väärkasutamine ning muististe ja kultuuriväärtusega leiukohtade rüüstamine on eriti viimastel aastatel saenenud. Viimasel viiel aastal algatati Muinsuskaitseameti pöördumise alusel mitmeid väärteo- ja ka kriminaalmenetlusi; kolme metalldetektori kasutajat karistati väärteo toimepanemise eest. 2005. aastal kutsus Muinsuskaitseamet kokku ümaralaua metalldetektoritega seonduva probleemi “kaardistamiseks” ja sellele lahenduste leidmiseks, ühtlasi on seatud eesmärgiks välja töötada konkreetne seirevahendite kasutamise kord ning seda käsitlevad sätted õigusaktides. Sama probleemiga on tihedalt seotud ka antikvariaatide tegevus ning kultuuriväärtusega asjade riigist väljavedu, mis vajavad samuti rangemat kontrolli. Täpsemat reguleerimist vajab ka nn. vrakisukeldumine, laiemalt aga kogu veealuse kultuuripärandi kaitse temaatika. Juba kaitse all olevate vrakkide ja teiste kaitsealuste objektide juurde sukeldumine on muinsuskaitseaduse alusel kontrollitav. Paraku on nende mälestiste arv veel väike. Oluliselt tõhusamat korraldamist vajab leiuteadete kontrollimine, vrakkide väärtuse väljaselgitamine muinsuskaitsealastest aspektist ja hobisukeldujate tegevus. Eelduse selleks loob allveearheoloog Maili Roio tööleasumine Muinsuskaitseametisse. Hetkel on paarikümne ajaloolise vraki kaitse alla võtmine juba ette valmistatud. Koostöös üheksa Läänemereäärse riigiga on projekti “Rutilus” raames koostatud põhjalik ülevaade allveepärandi kaitse olukorrast Läänemeres.

Looduslike pühapaikade (hiied, ohverdamiskohad, ohvrikivid, -puud, -allikad jt.) täiendavaks väljaselgitamiseks ja kaardistamiseks on Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koja algatusel moodustatud ametkondi ja asjahuvilisi ühendav töögrupp, kes valmistab ette vastavat riiklikku programmi. Lisaks praegu kaitse all olevale poolele tuhandele looduslikule pühapaigale ja poolteisele tuhandele kultusekivile on koja hinnangul säilinud suulisi ja kirjalikke pärimusi veel mitme tuhande pühaks peetava paiga kohta. Nende kaitse põhimõtted ajaloolise kultuurimaastiku osana vajavad veel väljatöötamist.

Rahvusvahelise koostöö vallas väärrib märkimist Eesti muinsuskaitstajate osalemine Euroopa Liidu programmi "Kultuur 2000" raames arheoloogiliste kultuurmaastike kaitset käsitlevas projektis *European Cultural Pathways* ning üleeuroopalises muinsuskaitse andmebaaside võrgustikus *Herein*. Käsil on ka arheoloogiliste päästekaevamiste teemat analüüsiv preventiivarheoloogia projekt EPAC. Jätkub töö õhufotoarheoloogia projektis *European Landscapes: Past, Present and Future*, kus arheoloog Armin Rudi eestvedamisel keskendutakse maastikuluurele ja võimalike sadamakohtade kaardistamisele. Rahvusvaheliste organisatsioonidega on tihe koostöö riikliku kaitse institutsioone ühendava Euroopa Arheoloogia Konsiiliumiga (EAC), mille kaht kõrgetasemelise koosseisuga juhatuse istungit (2001 ja 2005) võõrustasid Eesti kolleegid. Aktiivselt osaletakse ka Malta konventsiooni seiregrupi töös, samuti nn. musta arheoloogia ohjeldamist käsitlevas Läänemeremaade töögruppis. Muististe kaitse ja hooldamise probleemid on iga-aastaselt käsitlemist leidnud Euroopa Arheoloogide Assotsiatsiooni (EAA) töögruppides, millest eraldi tuleks esile tõsta Euroopa Maastikukonventsiooniga ühinemise temaatika.

Arheoloogiamälestisi tutvustav töö jätkub lisaks registris esitatud andmestikule muististe tähistamisega maastikul nii kaitsetähiste kui ka infostendidega. Viimastel aastatel on lisandunud stende (igal aastal poole tosina jagu) peamiselt linnuste tutvustamiseks. Eraldi saab esile tõsta värsquete teadusuuringute operatiivset ja atraktiivset tutvustamist koostöös MTÜ Arheoloogiakeskusega, mitmete erinevate institutsioonide ühistööna valminud iga-aastaseid arheoloogiaavastusi tutvustavaid näitusi ning Eesti Arheoloogiaseltsi perioodilisi ettekandekoosolekuid, kus tutvustatakse lõppenud hooaja arheoloogilisi välitöid.

Tõhus arheoloogiamälestiste kaitse saab teostuda vaid arheoloogide koostöös. Muinsuskaitseametile, kus käsitletaval perioodil on töötanud 8 arheoloogi, on lisandunud partnerid halduslepingute alusel – omavalitsuste koosseisus tegutsevad mälestiste kaitse osakonnad ja talitused Tallinnas (arheoloogid Boris Dubovik ja Krista Sarv), Tartus (arheoloog Romeo Metsallik) ja Haapsalus. Maakonna muinsuskaitseinspektorite hulgas on kolm arheoloogi – Kalle Lange, Armin Rudi ja Ulla Kadakas ning suure kogemusega väliuurija Arnold Unt, kelle tööpiirkonnad katavad pea üle poole Eestist. Uurimis- ja järelevalvetöödel, peamiselt päästekaevamistel, on tegevad kolm tegevusloaga ettevõtet (OÜ Agu EMS, OÜ Tael ja OÜ Arheograator), üks mittetulundusühendus (Arheoloogia ja ehitusajaloo grupp AEG) ning üks füüsilisest isikust ettevõtja (Tõnu Sepp). Koos nendega on ülikoolides, muuseumides, riigi- ja omavalitsusasutustes muististe kaitsele ühtekokku pool-sada arheoloogi, kelle uurida ja hoida on usaldatud saja sajandi pikkune lõik Eestimaa ajaloost.

PROTECTION OF ARCHAEOLOGICAL MONUMENTS IN 2001–2005

Ants KRAUT

Muinsuskaitseamet (National Heritage Board), Uus 18, Tallinn 10111, Eesti (Estonia)

ants.kraut@muinas.ee

The focus of the National Heritage Board in the protection of archaeological monuments during the past five years has been on digital determination of the location of monuments and the publication of the information. The work, which began in 1997, is today nearly completed and the national register of sites and objects under state protection is now available on the internet. The Register Department of the National Heritage Board, lead by Urve Russow, prepared in co-operation with the Land Board a basis for the digital database that allows internet-based access to all data connected with monuments and enables editing and modifying the data for restricted users. Users are able to get consolidated data and information about the location of monuments and may search the database according to the type and cadastre number. The maps in the so-called virtual office are accessible for authorized personnel of the National Heritage Board only. Nowadays a lot of the work connected with compiling, modifying and issuing of various licenses, acknowledgements and protection obligation notices is done over the internet, which enables the National Heritage Board to notify the concerned parties about the existence of monuments and relevant restrictions much faster than before. This in turn helps avoid mistakes in planning and reduce damaging monuments from ignorance. Preciseness of the data about protected monuments is considerably improved after the National Heritage Board obtained modern measuring equipment with the assistance of the Ministry of Culture: the Global Positioning System (GPS) based on the Geographical Information System (GIS) allow data recordings via the national Geo-Info Network with the preciseness of up to 1 cm. Data is recorded in the database of the Land Board by two archaeologists: Kalle Lange, geoinfo specialist, and Armin Rudi, senior inspector, both working at the National Heritage Board. In order to check the location of the monuments and store the data, the county inspectors of the National Heritage Board use GPS equipment which records the location of the monument with the preciseness of 3 m.

In the beginning of the year 2006, 6566 archaeological monuments were listed under state protection, in addition 116 objects were recorded and 4 objects were listed under temporary protection for the duration of 6 months. Archaeological sites and objects that are recently discovered by archaeologists and their assistants will be recorded in the state register of protected monuments with the Directive of the Ministry of Culture. It is necessary to compile an expert report and a description of the object, the permanent Council for Archaeological Sites

and Monuments and the Heritage Conservation Advisory Panel will examine these documents and in case of a positive agreement, will propose the object to be included in the National Register of Monuments to the Minister.

Since the year 2004 much attention is being paid to determining the protection zone of archaeological monuments that have earlier been included in the national register. The reason for that is that the scientific descriptions of monuments that had been compiled by archaeologists since the beginning of the 1970s determine a protection zone of 5 to 100 meters, depending on the type of the monument. In order to preserve monuments and safeguard the preservation of the historic landscape around the monuments, also to allow active involvement of heritage specialists in the processes that may endanger historic landscapes, much larger protection zones are being allocated for monuments since 2005. In the case of those archaeological monuments that do not require a larger protection zone than the 50 meters that is determined by the Heritage Protection Act, a separate legal act is not necessary. Preliminary evaluations suggest that the proportion of such monuments is about a half of the total number of all monuments listed in the state register. It is also advisable that monuments of different type that are located nearby (e.g. archaeological, architectural and historic monuments) will be allocated a common protection zone. The Heritage Protection Act describes all the restrictions that are obligatory within the protection zone and each specific relief will be recorded in the Protection Obligation Notice that is issued to the owner of the monument.

The extensive documentation about the monument, which includes permissions, acknowledgements, written communication, photos and maps, will be stored over the internet. This allows smooth and fast communication of data to both heritage specialists working at different parts of the country, and also to the public at large. Digitizing earlier data is also an on-going process.

The preservation of archaeological monuments is largely dependent on the issuing of research licenses, since archaeological excavations that are carried out in accordance with these licenses either destroy the monument or have an impact on the appearance of the historic landscape. All data obtained from archaeological research has to be recorded in the form of finds and reports, and the issuing of new licenses is dependent on receiving the research results. During 2001–2005 the National Heritage Board and the Cultural Heritage Department of the Tallinn City Government issued the following permissions for archaeological research, supervision work and landscape surveillance:

Year	Archaeological research	Supervision	Landscape surveillance
2001	33	28	2
2002	49	36	4
2003	42	134	4
2004	76	42	2
2005	64	49	6

Fieldwork reports received during the period 2001–2005:				
2001	2002	2003	2004	2005
53	61	64	73	68

Reports may be consulted at the office of the National Heritage Board at Pikk 2, Tallinn. Reports about archaeological excavations in Tallinn are available from the archives of the Cultural Heritage Department of the Tallinn City Government at Raekoja plats 12.

An important role in bringing the legal acts up-to-date is on compiling the new statutes of the heritage protection areas and revising their boundaries. The present 12 heritage protection areas cover historic town centers, where construction and excavation work is generally allowed only provided archaeological research is carried out and supervision is guaranteed. The statute of Rebala Heritage Protection Area is to be revised in the near future.

The most vital topic that needs to be updated in the legislation is the use of metal detectors and electronic surveillance equipment on monuments, especially on landscapes, which potentially include archaeological sites and other information on heritage. The illegal use or misuse of metal detectors, also looting the sites and places of cultural finds has considerably increased especially during the past years. During the past five years the National Heritage Board has initiated several misdemeanor and criminal proceedings. Three cases of using metal detectors were considered as misdemeanor. In 2005 the National Heritage Board summoned a round table to tackle the issues connected with the use of metal detectors, to map the problem areas and find solutions to the problems. The round table aims at working out a set of specific rules for the application of detectors and to regulate it in relevant legal acts. The illegal use of metal detectors presents problems also to antique shops and the export of items of cultural value from Estonia, which will also need stronger regulation and control.

Another area that requires stronger surveillance from the state is wreck diving and the protection of underwater heritage at a more general level. The Heritage Protection Act regulates diving to protected wrecks and underwater objects. However, the number of such sites and objects under state protection is presently rather small. Considerably stronger management and monitoring is required for checking the notices about finds, determining the heritage value of finds and the activities of amateur divers in the search of wrecks. A good precondition for better regulation in this field is the employment of an underwater archaeologist Maili Roio by the National Heritage Board. Presently the listing of over a dozen historic wrecks in the state register of monuments has been prepared. In the framework of an international project Rutilus, which involves nine Baltic Sea countries, a thorough overview about the state of underwater heritage in the Baltic Sea has been concluded.

In order to specify and map ancient sacred sites in the nature (groves, places of sacrifice, sacrificial stones, trees and springs) the Estonian House of Taara and Native Religions "Maavalla Koda" have called for a Working Group that involves representatives of the relevant state boards and the interested associations. The Working Group is charged with preparing a state program concerning the sacred sites in the nature. In addition to the nearly 500 sacred sites and the 1500 sacrificial stones the Maavalla Koda claims that both oral and written legends have been preserved about several thousand sites and objects. The protection of such sites as part of historic landscapes still needs to be developed.

In the field of international co-operation the Estonian heritage experts successfully participated in the EU funded Culture 2000 program project "European Pathways to Cultural Landscapes" that dealt with the preservation of historic landscapes, and are actively involved in the pan-European network of cultural heritage "Herein" that pays special attention to the recording of national policies about architectural and archaeological heritage. A spin-off project of the "Herein" network is EPAC that concentrates on the topic of preventive rescue excavations. In the field of aerial archaeology, the National Heritage Board participates in another EU funded project called "European Landscapes: Past, Present and Future." Under the guidance of Armin Rudi, this project focuses on landscape surveillance and the mapping of potential harbors. Active co-operation is carried out in the framework of another network called the European Archaeological Consilium (EAC), and Estonia has had the pleasure of hosting the high-level board meetings of EAC in 2001 and 2005. Estonian heritage experts play an active role in the monitoring group of the implementation of the Malta Convention, and in the Baltic Sea working group tackling the issues of the so-called "black archaeology."

The complex challenges of the maintenance and protection of heritage objects are also dealt with during the annual meetings of the European Archaeological Association (EAA). Special mention should be made of the working group dealing with the implementation of the European Landscape Convention.

In addition to the open internet-based register, archaeological monuments are introduced and promoted by designating the sites with information boards and protection notices. During the past years a growing number of monuments have been marked with information boards (the average of half a dozen boards each year), the majority of boards introducing strongholds and hillforts. Special attention should be made of a non-profit association Centre of Archaeology (*MTÜ Arheoloogiakeskus*), who has introduced the results of the recent archaeological studies fast and in an attractive way. Also, various exhibitions and regular open meetings and seminars of the Society of Estonian Archaeology have introduced the results of the field work of the previous season.

Effective protection of archaeological monuments is only possible in tight co-operation between all archaeologists. During the described period, the eight archaeologists of the National Heritage Board have been assisted by partners in local authorities in the municipalities of Tallinn (two archaeologists – Boris Dubovik and Krista Sarv), Tartu (Romeo Metsallik) and Haapsalu. Among the county inspectors of the National Heritage Board three are trained as professional archaeologists – Kalle Lange, Armin Rudi and Ulla Kadakas and an experienced field work specialist Arnold Unt. They are charged with the supervision nearly half of the Estonian territory. Three companies (Agu EMS Ltd., Tael Ltd. and Arheograator Ltd.), one non-profit organization (*Arheoloogia ja ehitusajaloo grupp AEG*) and a self-employed entrepreneur Tõnu Sepp are licensed to work at the supervision and archaeological research. Total of approximately 50 archaeologists are engaged in the protection of archaeological monuments in museums and universities, in the state and municipal sector who are charged with the preservation of over ten thousand years of history of Estonia.

AI	- Tallinna Ülikooli Ajaloo Instituut - Institute of History, Tallinn University
AM	- Eesti Ajaloomuuseum - Estonian History Museum - Estnisches Historisches Museum
EKM	- Eesti Kirjandusmuuseum Estonian Literary Museum
HM	- Eesti Meremuuseum Estonian Maritime Museum
HM	- Läänemaa Muuseum Museum of Läänemaa
LM	- Lihula Muuseum Museum of Lihula
MA	- Muinsuskaitseamet National Heritage Board
NLM	- Narva Muuseum Museum of Narva
PäMu	- Pärnu Muuseum Museum of Pärnu
RM	- Rakvere Muuseum (Sihtasutus Virumaa Muuseumid) Museum of Rakvere (Foundation of Virumaa Museums)
SM	- Saaremaa Muuseum Museum of Saaremaa
Ta	- Tartu Ülikooli Geoloogia Instituut Institute of Geology, University of Tartu
TKVA	- Tallinna Kultuuriväärtuste Amet Cultural Heritage Department of the Tallinn City Government
Tln	- Tallinna Tehnikaülikooli Geoloogia Instituut Tallinn Technical University, Institute of Geology
TM	- Tartu Linnamuuseum City Museum of Tartu
TÜ	- Tartu Ülikool University of Tartu
VM	- Viljandi Muuseum Museum of Viljandi

- AVE** - Arheoloogilised välitööd Eestis. Archaeological Fieldwork in Estonia, 1997-. Koost. ja toim. Ü. Tamla. Tallinn, 1998-.
- EAA** - Eesti Arheoloogia Ajakiri, 1-. Tallinn, 1997-2003. Estonian Journal of Archaeology. Eesti Arheoloogiaajakiri. Tallinn, 2004-.
- MT** - Muinasaja teadus, 1-. Tallinn, 1991-.
- Sb. GEG.** - Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1861-1923; Õpetatud Eesti Seltsi Aastaraamat 1924-1938. Dorpat (Tartu), 1861-1940; 1994-.
- TATÜ** - Eesti NSV Teaduste Akadeemia Toimetised, 1952-1955; Ühiskonnateaduste seeria, 1956-1966; Ühiskonnateadused, 1967-1989; Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised. Ühiskonnateadused, 1990-1991; Humanitaar- ja sotsiaalteadused, 1992-1996. Tallinn

ÕES Toim. = Sb. GEG.